

3 یار ایرانی امام باقر(ع)، از خراسان تا اصفهان

«محمد بن اسحاق»، محدث و اولین سیره‌نویسی است که زندگانی پیامبر اکرم(ص) را به رشته نگارش درآورده است. این یار امام باقر و امام صادق(ع) احادیث زیادی را از بر بود و به همین دلیل او را «امیر المحدثین» نامیده‌اند.

171#؛ محمد بن اسحاق؛ محدث و اولین سیره‌نویسی است که زندگانی پیامبر اکرم(ص) را به رشته نگارش درآورده است. این یار امام باقر و امام صادق(ع) احادیث زیادی را از بر بود و به همین دلیل او را 171#؛ امیر المحدثین؛ نامیده‌اند.

به گزارش خبرنگار آیین و اندیشه خبرگزاری فارس، امام باقر(ع) با تأسیس اولین دانشگاه اهل بیت شاگردان و اصحاب بسیاری را تربیت کرد و صدها فارغ التحصیل در موضوع‌های گوناگون به جامعه عرضه کرد.

شیخ‌الطائفه (شیخ طوسی) در رجال خود، اصحاب و شاگردان امام محمدباقر(ع) را 462 نفر مرد و 2 زن دانسته که در میان آن‌ها برخی از نظر اعتبار و وثاقت و ملازمت با امام باقر(ع) را داشتند.

در این میان عده‌ای از ایرانیان افتخار شاگردی و ملازمت با امام محمدباقر(ع) را داشتند که به مناسبت سالروز ولادت سراسر نور باقر آل‌محمد(ص) به معرفی 3؛ 171# تن از اصحاب ایرانی امام باقر(ع)؛ نوشته سید حسن قریشی می‌پردازیم:

* حماد بن ابی سلیمان/ یار اصفهانی امام باقر(ع)

ابو اسماعیل حماد بن ابی سلیمان از ایرانیان مقیم کوفه است، پدرش فرمانروای اصفهان بود که در جریان فتح آن شهر در زمان خلیفه دوم به دست ابوموسی اشعری به همراه خانواده اسیر شد و سپس در حضور خلیفه دوم، اسلام آورد.

وی از جمله 10 موالی بود که معاویه در جریان جنگ صفین به ابوموسی اشعری بخشید و ابوموسی او را به پسرش ابراهیم داد و ابراهیم او را آزاد کرد و سپس پدر حماد در کوفه ساکن شد، ابوسلیمان در کوفه به زندگی جدید خود پرداخت و فرزندش را به تحصیل علم و دانش گمارد؛ به طوری که حماد در زمره دانش‌آموختگان مشهور کوفه قرار گرفت.

حماد پس از کسب علوم مقدماتی وارد دانشگاه امام باقر و امام جعفر صادق(ع) شد و به حدی در کسب دانش پیش رفت که دانشمندان اسلامی از وی به عنوان امام، مجتهد، فقیه، جواد و کریم یاد کرده‌اند و او را به کثرت حدیث توصیف کرده‌اند.

ابن سعد از حماد بن زید نقل می‌کند: حماد بن ابی سلیمان به بصره مسافرت کرد، پس از بازگشت، از وی پرسیدند: بصریان را چگونه یافتی؟ گفت: آنان شاخه‌ای از اهل شام هستند که در نزدیکی ما فرود آمده‌اند.

حماد بن زید می‌افزاید: یعنی آنان درباره علی(ع) چون ما نیستند.

سید محمد امین این گفتار حماد را نشانه تشیع او می‌داند؛ به جهت اینکه بصریان از امیرمؤمنان(ع) روی گردان و اهل کوفه، شیعه آن حضرت بودند، حماد پس از خدمات زیادی که در طول عمر خود انجام داد، در سال 120 قمری و در کهولت سن وفات یافت.

* داوود بن ابی‌هند سرخسی؛ یار خراسانی امام باقر(ع)

داوود بن ابی عذافر قشیری سرخسی، اصالتاً خراسانی و اهل سرخس است، ذهبی زادگاه وی را شهر مرو می‌داند و چون داوود مدتی در بصره اقامت داشته به بصری نیز شهرت یافته است، نام پدرش دینار بن عذافر، معروف به ابی هند است، داوود چون پدرش مولای زنی از قشیری‌ها بود، به این جهت به قشیری نیز شهرت دارد.

داوود از طریق خیاطی یا فروش خز، گذران زندگی می‌کرد و در کنار آن به تحصیل علم و دانش نیز می‌پرداخت، او از اصحاب ایرانی امام محمدباقر(ع) است، مامقانی اظهار می‌دارد که وی باید امامی مذهب باشد که صاحب 171#؛ الذریعه؛ و 171#؛ اعیان الشیعه؛ به امامی بودن و تشیع او تصریح کرده‌اند.

داوود در علم تفسیر از علمای مشهور عصر بود، او تفسیری معروف به تفسیر 171#؛ ابن ابی هند؛ داشت که اثری از آن

نمانده است، علاوه بر آن، او فقیهی کامل بود که از دوران جوانی در زمان حسن بصری فتوا می‌داد.

حماد بن زید می‌گوید: در فقه احدی را برتر از داوود ندیدم، علمای اهل سنت داوود را از راویان موثق به شمار می‌آورند و علامه امینی وی را فردی دانسته است که همگان در ثقه بودنش اتفاق نظر دارند.

داوود علاوه بر شهرت علمی، در زهد و تقوا نیز شهره بود، او چهل سال پنهان از دیگران، روزه گرفت؛ بدین ترتیب که به هنگام خروج از خانه، با تظاهر به نداشتن روزه، غذای خود را بر می‌داشت و به دنبال کسب روزی بیرون می‌رفت؛ ولی در بین راه، آن را به فقرا می‌داد و شب هنگام به خانه بر می‌گشت و افطار می‌کرد.

یکی از کارهای او، نصیحت به جوانان است. محمد بن ابی عدی در حکایتی از دوران جوانی خود می‌گوید: روزی داوود به ما رو کرد و گفت: ای جوان‌ها! برایتان از مطلبی خبر می‌دهم که شاید برای برخی مفید باشد، خردسال که بودم به بازار می‌رفتم و هنگامی که آهنگ بازگشت به منزل می‌نمودم، با خود شرط می‌کردم که تا رسیدن به فلان مکان، ذکر خدای تعالی بگویم و چون به آن مکان می‌رسیدم تا مکان بعدی همین کار را تکرار می‌کردم تا آنکه به منزل می‌رسیدم، مرگ داوود در سال 140 قمری در راه مکه اتفاق افتاد.

*محمد بن اسحاق؛ نخستین کسی که سیره پیامبر(ص) را نوشت

محمد بن اسحاق بن یسار بن خیار (ابوعبدالله) از موالیانی است که پدرانش مسیحی بودند و یسار بن خیار یا یسار بن کوتان از مسیحیانی بود که در 171#&؛ نفیره؛ روستایی در حوالی عین التمر زندگی می‌کردند و این منطقه، جزو ایران و از نواحی تابعه عصر ساسانی بود، خالد بن ولید پس از فتح این نواحی، یسار را همراه چهل تن دیگر به اسارت گرفت و به مدینه برد، یسار پس از ورود به مدینه، مولای فیس بن مخرمه شد.

یسار، سه پسر به نام‌های اسحاق، موسی و عبدالرحمن داشت که هر سه از محدثان و راویان حدیث بودند، اسحاق با دختر یکی از موالی ازدواج کرد که حاصل آن، سه پسر و یکی از آن‌ها محمد بود.

محمد در سال 80 یا 85 قمری در مدینه متولد شد و دوران کودکی و نوجوانی را در این شهر که مرکز عمده حدیثی بود، گذراند، وی سپس در 30 سالگی برای بهره‌گیری از اخبار سیره‌نویسان، به مصر رفت و پس از پیروزی عباسیان بر امویان، به عراق آمد و مدتی در کوفه و ری اقامت گزید.

در زمان خلافت منصور، کتاب معروف خود 171#&؛ مغازی؛ را تألیف کرد و در میان مردم کوفه و سایر مناطق منتشر ساخت، کتاب سیره او اولین سیره نسبتاً جامعی است که به دلیل نظم منطقی موجود در آن، به عنوان نخستین کار اصیل در این زمینه شناخته شده است.

محمد بن اسحاق، محدث و اولین سیره نویسی است که زندگانی پیامبر اکرم(ص) را به رشته نگارش درآورده است، شیخ طوسی و برقی او را در شمار اصحاب امام باقر و امام صادق(ع) نام برده‌اند و برقی پدرش اسحاق را نیز از اصحاب امام باقر(ع) دانسته است.

*یار ایرانی امام باقر(ع) که لقب 171#&؛ امیر المحدثین؛ گرفت

ابن اسحاق زمانی که در مدینه بود، به شیعه بودن متهم شد و چون در کتابش، روایات 171#&؛ و انذر عشیرتک؛، را نقل کرد، به تشیع متهم شد و حتی علمای اهل سنت، از جمله 171#&؛ خطیب بغدادی؛ او را به تشیع متهم کردند، با این وجود شیخ طوسی او را از دوستداران و عاشقان اهل بیت(ع) می‌دانند.

ابن اسحاق، حافظه بسیار قوی داشته و احادیث زیادی را حفظ بوده است و به خاطر حافظه بی‌مانند، او را 171#&؛ امیر المحدثین؛ خوانده‌اند، او با نوشتن سیره یا مغازی، سنت و احادیث پیامبر(ص) را حفظ و در اختیار مسلمانان قرار داد.

وی برای جمع‌آوری اخبار، به بصره، کوفه، مصر، بغداد و ری سفرهای طولانی کرد، به جز کتاب مغازی یا سیره، چند کتاب به او منسوب است، از جمله: الفتوح، سیر العرب، اخبار صفین و حدیث المعراج و الاسراء، محمد بن اسحاق عاقبت در سال 151 قمری در بغداد درگذشت و در مقابر خیزران دفن شد.